

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

OPTIMIZATION OF LOGISTIC EXPENSES OF MANUFACTURING ENTERPRISES

У статті визначено актуальність та необхідність оптимізації управління логістичними витратами в загальній системі менеджменту виробничого підприємства. Визначена частка логістичних витрат від загальних витрат виробничих підприємств України та країн світу. Виявлено специфічні аспекти відображення логістичних витрат в системі бухгалтерського обліку підприємства. Виявлено формування логістичних витрат, які нерозривно пов'язані з функціонуванням логістичної системи підприємства. Здійснено узгодження логістичних витрат із витратами операційної діяльності в процесі оптимізації діяльності підприємства. Виокремлено та оцінено на відповідних рівнях деталізації усі чинники оптимізації логістичних витрат виробничого підприємства. Систематизовано фактори, що впливають на процес управління логістичними витратами виробничого підприємства. Обґрунтовано основні принципи пошуку резервів зниження та оптимізації логістичних витрат.

Ключові слова: логістика, витрати, логістичні витрати, виробниче підприємство, оптимізація логістичних витрат

The article determines the urgency and necessity of optimizing the management of logistic costs in the general management system of the production enterprise. The shares of logistics costs of the total costs of production enterprises of Ukraine and various countries of the world are determined. The specific aspects of displaying logistic costs in the accounting system of the enterprise are revealed. The formation of logistic costs, which are inextricably linked with the operation of the logistics system of the enterprise, was revealed. The logistic costs are reconciled with the expenses of operating activity in the process of optimization of the enterprise activity. All factors of optimization of logistics costs of the production enterprise are distinguished and assessed at the appropriate levels of detail. The factors influencing the process of managing the logistics costs of a production enterprise are systematized. The basic principles of search for reserves for reducing and optimizing logistics costs are substantiated.

Keywords: logistics, costs, logistics costs, production enterprise, optimization of logistics costs

Вступ. В сучасних умовах ефективна логістична діяльність забезпечує конкурентоспроможність виробничого підприємства і залежить від визначення її місця у загальній стратегії господарюючого суб'єкта. Ефективна логістична діяльність підприємства виконує декілька функцій, а саме: ефективна закупівля сировини, її складування та транспортування, ефективний розподіл та збут продукції. Тобто при вдалому виконанні цих

функції отримаємо підвищення якості обслуговування клієнтів і мінімізація загальногосподарських витрат виробничого підприємства. З економічної точки зору її основним призначенням можна вважати створення в логістичному ланцюжку істотних вигід, що містять додану вартість при підтримці витрат на мінімальному рівні. Тому управління загальними витратами в логістичній системі є провідним параметром оптимізації виробничих витрат підприємства.

Управління логістичними витратами, як і будь-який напрям менеджменту, включає в себе прийняття оптимальних рішень на основі внутрішньої та зовнішньої інформації. Ця інформація опрацьовується персоналом відповідних підрозділів підприємства та використовується для аналізу та розрахунку великої кількості показників, що характеризують логістичну систему з позицій витрат.

В процесі виділення логістичних витрат, як окремого елементу управлінського обліку виникає проблема, яка полягає в тому, що традиційні підходи до класифікації та оцінки витрат за статтями, як правило, не містять вичерпної інформації, необхідної для структуризації витрат, пов'язаних з логістичною діяльністю. Причиною цього слід вважати те, що у традиційному підході до формування системи управлінського обліку логістичні витрати відносять до різних груп адміністративних витрат. Така практика не дозволяє здійснити їх детальний аналіз та оцінювання, та врахувати результати розроблених управлінських рішень, а також їх вплив на зростання загальної результативності логістичної системи підприємства.

Дослідження засвідчують, що теоретико-методологічні положення управління логістичними витратами підприємств висвітлені у роботах таких зарубіжних та вітчизняних вчених як Л. Асаул, І. Ансоф, С. Батуков, Дж. Ф. Берджес, Л. Голубовський, С. Жуков, А. Кальченко, Н. Конищева, Є. Крикавський, Б. Литвин, Б. Холод, О. Лотишта ін. Проте проблематика оптимізації логістичних витрат виробничих підприємств на сьогодні не є завершеною та потребує подальших досліджень у цій сфері.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні особливостей управління логістичними витратами виробничого підприємства та обґрунтуванні шляхів їх оптимізації з метою підвищення ефективності діяльності виробничого підприємства.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, законодавчі та нормативні акти України, монографії, наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених. В роботі використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи досліджень. Під час розробки та впровадження напрямів оптимізації логістичних витрат використовувались методи систематизації, алгоритмізації тощо.

Результати дослідження. Логістика – один з нових наукових напрямів у теорії і практиці маркетингу, що характеризує раціональну організацію взаємодії постачання, виробництва, розподілу, транспортування і споживання готової продукції. Вона досліджує вищевказані функції із системних позицій [10, с.114].

Логістичний підхід до управління матеріальними потоками на підприємстві сприяє максимальній оптимізації виконання всього комплексу логістичних операцій. До найменш вивченого питання в логістиці належать витрати, які утворюються в сфері її діяльності (логістичні витрати). За своїм економічним змістом логістичні витрати частково збігаються з втратами виробництва, транспортними витратами, витратами зберігання, і іншими складовими витрат обігу.

Для більшості виробничих підприємств логістичні витрати становлять від 5 до 45 % від обсягу продажів залежно від виду бізнесу, географічного масштабу діяльності і співвідношення вагових та цінових характеристик матеріальних ресурсів і готової продукції. Частка логістичних витрат зростає у разі ускладнення ланцюгів постачання, змін у системі замовлень, зростання вимог клієнтів до якості обслуговування тощо [2, с.188].

Частка логістичних витрат від загальних витрат виробничого підприємства коливається від країни і від специфіки галузі в якій діє підприємство. Згідно з дослідженнями експертів щороку українські підприємства витрачають на логістику від 10 млрд. дол. США і, щонайменше третина цієї суми витрачається нераціонально. У ЄС і США логістичні витрати становлять 12–16 % внутрішнього валового продукту, у Китаї – 26 %, у Японії – 6 %. Місце України у цьому списку приблизно між Китаєм і Європою. За підрахунками експертів, в Україні на перевезення, зберігання продукції та сировини компанії витрачають близько 15 % ВВП. За даними експертних оцінок, в Україні 70% логістичних витрат припадає на транспорт (7 млрд. дол. США), 25% - складське зберігання, близько 5% - управління логістичними потоками (0,5 млрд. дол. США)[5, с. 243].

Слід зазначити, що важливою специфікою формування логістичних витрат підприємства є те, що у існуючій практиці управлінського та бухгалтерського обліку не передбачено їх окремого виділення. Як правило, вони відображаються в обліку як накладні, і відповідно, враховуються як постійні в складі інших витрат господарської діяльності. Така ситуація значною мірою ускладнює їхню правильну ідентифікацію, діагностування та ефективне управління ними в структурі сукупних витрат підприємства [6, с 99].

Планування та калькулювання логістичних витрат підпорядковується принципу загальних витрат, які виникають у зв'язку з матеріальним та інформаційним потоками по всьому логістичному ланцюгу. Аналіз витрат

дозволяє визначити ефективність логістичної системи. Для цього порівнюються: внутрішні та зовнішні витрати; виконання логістичних операцій різними виробниками; структури логістичних витрат у власній мікрологістичній системі та у конкурентів [3, с.337].

У масштабі окремо взятої фірми логістичні витрати обчислюються у відсотках від суми продажу, у вартісному вираженні, з розрахунку на одиницю маси сировини, матеріалів, готової продукції, у відсотках від вартості чистої продукції. Остання визначається або як валова продукція за вирахуванням матеріальних витрат і амортизаційних відрахувань, або як сума заробітної плати, затраченої на створення продукції, і прибутку підприємства від продажу виробленого товару [10, с.116].

Поштовхом для розробки систем аналізу та оцінки логістичних витрат у країнах пострадянського простору слід вважати зростання нестабільності економічного середовища. Результати дослідження засвідчують, що в різних підходах до управління запасами підприємства використовуються наступні типи витрат логістичних процесів: на закупівлю; складування; транспортування; втрати від дефіциту та іммобілізації оборотних активів у запасах. Кожний тип відповідних логістичних витрат має складну внутрішню структуру.

Підвищена увага до логістики зумовлена її потенційною можливістю забезпечення кращої ефективності функціонування підприємств. Логістичні витрати, які нерозривно пов'язані з функціонуванням логістичної системи підприємства, формуються у різних сферах: постачання, виробництва та розподілу, що ускладнює можливості ефективного управління ними. Тому на підприємствах досить гостро постає проблема створення інформаційного забезпечення управління логістичними витратами; методики обліку цих витрат, адаптованої до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України, як бази для прийняття управлінських рішень у сфері логістики [7, с.118].

На практиці логістичні витрати застосовуються як важливий інструмент підвищення ефективності управління. Структуризація логістичних витрат за видами та якісна оцінка витрат забезпечують ухвалення економічно обґрунтованих управлінських рішень на всіх ієрархічних рівнях управління. Рівень логістичних витрат підприємства чинить вплив на фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання і його ринкову конкурентоспроможність. За рахунок скорочення рівня логістичних витрат відбувається зростання прибутку підприємства, що підвищує фінансову спроможність підприємства до внутрішнього інвестування та розширює його господарську самостійність. У практиці управління провідних країн світу управлінський облік логістичних витрат інтегрований у загальну інформаційну систему планування, нормування, оцінювання, що дає

можливість гнучко реагувати на будь-які порушення в системі логістичної діяльності підприємства. За таких умов пришвидшується вирішення питань про доцільність для підприємства закупівлі тих чи інших ресурсів, власного виробництва, використання тих чи інших каналів розподілу товарів [6, с.382].

За результатами проведеного дослідження, можна визначити, що логістичні витрати – це грошове відображення сукупності затрачених матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних ресурсів суб'єкта господарювання, які призначені для забезпечення бізнес-процесів та діяльності з переміщення матеріальних потоків у межах логістичної системи підприємства [8].

Основною проблемою оптимізації є те, що логістичні витрати вітчизняних підприємств у сучасній системі обліку досі ще не виокремлено, проте вони існують як у звичайній діяльності, так можуть виникати і за надзвичайних подій.

Наявність логістичних витрат в операційній діяльності підприємств підтверджується узгодженням їх із операційними витратами (табл. 1).

Таблиця 1- Узгодження логістичних витрат із витратами операційної діяльності в процесі оптимізації діяльності підприємства

Логістичні витрати	Операційні витрати				
	Транспортно-заготівельні витрати	Загально-виробничі витрати	Адміністративні витрати	Витрати на збут	Інші операційні витрати
Витрати фізичного переміщення	+	+	-	+	+
Витрати запасів	+	+	-	+	+
Інформаційно-управлінські витрати	+	+	+	+	+

Джерело: [4, с.241].

Слід зауважити, що фактори (чинники) оптимізації логістичних витрат, які потрібно обліковувати та оцінювати в процесі здійснення господарської діяльності доцільно локалізувати у: часі (операційні, довгострокові); сфері повних витрат підприємства; сфері сукупних витрат логістичної діяльності; кожній групі логістичних витрат.

В залежності від ступеня впливу логістичних витрат на господарську діяльність, усі чинники їх оптимізації доцільно виокремлювати та оцінювати на відповідних рівнях деталізації:

– базовий (стратегічний) рівень – вплив на рівень та структуру логістичних витрат розміщення виробництва в просторі, тип виробництва, організації виробничого процесу, ефективність матеріально-технічного постачання, організацію збуту тощо;

– перший рівень деталізації – виокремлення чинників, які є елементами логістичної системи та виробничої інфраструктури в можливості забезпечувати вплив на логістичні витрати;

– другий рівень деталізації чинників – формування чинників, які прямо впливають на певні структурні елементи логістичних витрат: витрати фізичного переміщення матеріального потоку, витрати запасів та витрати інформаційно-управлінських процесів;

– третій рівень деталізації – врахування чинників, які безпосередньо створюють кожен із наведених вище елементів логістичних витрат відповідно до розподілу цих елементів [1, с.290].

Ефективність управлінського процесу може впливати як на збільшення, так і на зниження величини логістичних витрат. В табл. 2 представлені основні фактори, що впливають на оптимальну величину логістичних витрат.

Різноманітність та велика кількість факторів, що впливають на логістичні витрати, свідчать про те, що при управлінні ними необхідно введення цілісної системи вимірювань і оцінки ситуації та безлічі параметрів, а не тільки розмірів витрат.

Необхідність оптимізації політики управління логістичними витратами існує у більшості вітчизняних виробничих підприємств. Рішення стосовно витрат впливають на усі аспекти діяльності, а також обумовлені ними. Потрібно оцінювати комплекс заходів фінансового, товарного маркетингового, виробничого плану з тим, щоб узгодити потреби і проблеми.

Основні принципи пошуку резервів зниження та оптимізації логістичних витрат зводяться до наступних [7, с.243]:

- принцип спільної роботи функціональних підрозділів (економічних та технічних служб) на підприємстві дозволяє розробити організаційно-технічні заходи;
- принцип ранньої діагностики – величина виявлених резервів вища якщо аналіз витрат логістичного процесу проводиться на ранній стадії;
- принцип оптимальної деталізації;
- принцип послідовності стадій логістичного процесу – рівень логістичних витрат визначається впливом та комбінацією великої кількості причинно-наслідкових зв'язків. Системний аналіз доцільно починати з аналізу замовлення, що обслуговується, потім проводиться аналіз рівня технології, організації процесу надання послуг та праці;
- принцип переваги (пріоритету) – якщо потенційних об'єктів для аналізу мало, то при виборі першочергових перевага надається тим, які займають найбільшу питому вагу в загальних витратах, мають низький темп зниження витрат, за якими спостерігається швидке розширення процесу надання послуг;
- принцип застосування прогресивних методів аналізу, які забезпечують

виявлення найбільш глибоких резервів, та, перш за все, свого функціонально-вартісного аналізу.

Таблиця 2 - Фактори, що впливають на процес оптимізації управління логістичними витратами виробничого підприємства

Логістичні функції та операції	Чинники формування логістичних витрат	
	Кількісні фактори	Якісні фактори
Надходження, обробка і оформлення замовлення	Величина та інші умови замовлення. Кількість замовлень. Частка витрат на одне замовлення.	Масштаб застосування сучасних інформаційних технологій
Планування виробництва	Зміна обсягів господарської діяльності Матеріаломісткість продукції	Вимоги до якості продукції. Концентрація, спеціалізація, координація і інтеграція. Інноваційні технології.
Закупівля і поставка продукції	Розмір та частота замовлення. Виробнича програма. Графік запуску-випуску продукції. Ціни на сировину і матеріали, ефект масштабу в закупівлі. Обмеженість власного і позикового капіталу.	Кредитно-грошова та податкова політика. Методи постачання і обслуговування. Діапазон ділової активності і фінансове становище підприємства.
Складування і зберігання продукції	Розмір замовлення. Складські площі. Рівень і стан запасів. Рівень обладнання складів. Оборотність оборотних коштів.	Використання сучасних концепцій управління.
Збут продукції	Територія зовнішніх і внутрішніх ринків. Сезонні коливання потреби в продукції. Темпи інфляції.	Конкурентоспроможність підприємства на ринку. Концентрація споживачів. Діяльність підприємств-конкурентів. Прогноз кон'юнктури ринку.
Доставка продукції споживачеві	Характер вантажів. Тарифні ставки транспортування, знижки. Маршрутизація перевезень.	Вимоги до умов транспортування. Завантаженість і збалансованість поїздок.

Джерело: [9, с.119].

Дотримання цих принципів дозволить оптимізувати систему управління логістичними витратами в напрямку їх скорочення на виробничому

підприємстві.

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна сказати, що для більшості підприємств логістичні витрати становлять від 5% до 45% від обсягу продажів. Така частка залежить від сфери бізнесу, географічного масштабу діяльності і співвідношення вагових та цінових характеристик ресурсів і готової продукції підприємства. На підприємствах досить гостро постає проблема створення інформаційного забезпечення управління логістичними витратами; методики обліку цих витрат, адаптованої до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України, як бази для прийняття управлінських рішень у сфері логістики. Необхідність оптимізації політики управління логістичними витратами існує у більшості вітчизняних виробничих підприємств. Рішення стосовно витрат впливають на усі аспекти діяльності, а також обумовлені ними. Потрібно оцінювати комплекс заходів фінансового, товарного маркетингового, виробничого плану з тим, щоб узгодити потреби і проблеми. Отже, розв'язання проблеми оптимізації управління витратами суб'єктів господарювання може бути забезпечено на основі впровадження новітніх логістичних підходів, здатних цілеспрямовано створювати ланцюги постачань матеріальних ресурсів.

Наукова новизна даного дослідження полягає у наступному. Набуло подальшого розвитку дослідження принципів оптимізації логістичних витрат виробничого підприємства. Теоретичне та практичне значення цієї праці полягає у можливості використання результатів даного дослідження як фахівцями з логістики, так і науковцями, які досліджують цю проблематику. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на пошук та виокремлення напрямів оптимізації логістичних витрат, що враховують специфіку українських виробничих підприємств.

Література:

1. Бережанський А.В. Ринки та компанії. Український діловий тижневик "Контракти". 2008. № 47.324 с.
2. Голубовський Л. В. Аналіз сучасних методів управління витратами. Галицький економічний вісник. 2016. № 1 (26). С. 187-192.
3. Конищева Н.І. Управління логістичною діяльністю виробничого підприємства: навч. посіб. Економіка підприємства. Київ.: ЦУЛ, 2015. 265 с.
4. Крикавський Є. В., Похильченко О. А., Чернописька Н. В. та ін. Економіка логістики: навч. посіб. / за заг. ред. Крикавського Є. В., Похильченко О. А.. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2014. 640 с.
5. Лотиш О.Я. Управління логістичними витратами на підприємстві. Економічний аналіз. 2015. № 2. С. 240–243.
6. Нікшич С.М., Крикавський Є.В., Мамчин М.М., Сопільник Р.Л. Оптимізація логістичних витрат у сфері управління хімічними підприємством. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2009. 398 с.
7. Помірко Н.М. Класифікація логістичних витрат у формуванні системи управління ними на промисловому підприємстві: навч. посіб. 1-ге вид., Львів : Нац. ун-т «Львівська

політехніка» ; «Інтелект-Захід», 2010. 498 с.

8. Репіч Т.А., Карась Д.М. Шляхи мінімізації витрат на логістичну діяльність підприємства. Ефективна економіка. 2016.

URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=5319>

9. Сачинська Л. В. Управління логістичними витратами підприємства. Основи теорії: навч. посіб. / за заг. ред. Сачинська Л.В. – 2-ге вид., допов. і переробл. – Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка» ; «Інтелект-Захід», 2012. 456 с.

10. Холод Б. І. Методи управління логістичними витратами металургійних підприємств. Науковий вісник ЧДІЕУ. 2011. № 1 (9). С. 117 – 122.